

Evidencijski broj / Article ID: 16152287

Vrsta novine / Frequency: Dnevna

Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska

Rubrika / Section:

SENZACIJA IZ BIOGRADA 400 GODINA NAKON
POTONUĆA MLETAČKOG BRODA S DAROVIMA

Svila za fatalnu sultaniju odlazi u Istanbul

STR.
16

Bala svilenog damašta
duga 54 metra
neprocjenjive je vrijednosti
JURE MIŠKOVIĆ/CROPIX

NAKON 400 GODINA DAROVI S POTIONULOG VENECIJANSKOG BRODA SPREMAJU SE ZA TURSKU

Svila za fatalnu sultaniju Nurbanu odlazi u Istanbul

Majku sultana Murata III. uvijek je pratila zla kob: bila je izvanbračna kći venecijanskog plemića, oteli su je pirati, prodana je u harem, sin joj je bio raspikuća, zadavili su je njegovi protivnici... Ni dar iz Venecije zbog brodoloma nije uspjela primiti, ali sad bi ta dragocjenost ipak mogla na odredište

SENZACIJA IZ BIOGRADA

Jedan od topova s potonulog broda

Mletački trgovački brod tipičan za 16. stoljeće (na slici desno)

Vađenje dragulja

Koliko je damast bio vrijedan kazuje i podatak da je za posebno vrijedne predmete poput dragulja i svile odmah nakon potonuća organizirana akcija vađenja za što je bio angažiran Manoli zvan Fregata, rodom s Krete.

PIŠE MIŠEL KALAJIČIĆ

Kad je šezdesetih godina 20. stoljeća otkriven, južno od Biograda na Moru kod stjenovitog otočića Gnalića, potonuli brod s trgovačkim teretom, najveće uzbuđenje predstavljala je okovana škrinja koju su tadašnji stručnjaci uspjeli izvući s lokaliteta s dna mora, do tada često „posjećivanog“ od raznih podmorskih pljačkaša. Budući da se radilo o velikom trgovačkom brodu na kojemu je pronađena škrinja, odmah se pomislilo na blago, zlato, drago kamenje, biserje...

Veliko razočaranje

Škrinja veličine metra tipična za brodsku blagajnu izazvala je tada ogroman interes, ne samo stručnjaka već i ondašnjih medija. Pred uključenim televizijskim kamerama, nije se disalo jer je škrinja javno otvorena u Narodnom muzeju. Najprije se rezala oko jedan sat, a onda je naposljetku i otvorena. Sve su oči bile uprte u unutrašnjost odakle je izvađena najprije povećana količina crnog mulja nataloženog kroz 400 godina djelovanja mora, te slama koja je služila za amortizaciju tereta unutar škrinje, a onda naposljetku i jutena vreća u kojoj je bila famozna bala damasta.

POLITIČKI DAR

Bala damasta bio je dar kojima je Venecija htjela poboljšati odnose s Istanbulom

Zapravo, sadržaj škrinje bio je u početku veliko razočaranje jer su svi očekivali „pravo“ blago, ali kada je bala svile pregledana, stručnjaci koji su se već tada bavili tekstilom kao muzejskim predmetom spoznali su koja je vrijednost bale iz 16. stoljeća – bila je jedinstvena u čitavom svijetu jer je tkana u jednom komadu i u stanju u kakvom je izvađena iz mora. Nije pronađeno zlato, ali je pronađeno kulturno zlato koje danas predstavlja neprocjenjivu vrijednost za svjetsku baštinu.

Možda ništa tako vjerno ne ocrta bogatstvo nalaza iz potonulog broda „Gagliana Grossa“ kod otočića Gnalić, kao bala svile – damasta – dugačkog više od 50 metara, što ga je kao izuzetan dar Mletačke Republike sultaniju Nurbanu, majci turskog sultana Murata III. prevezio mletački brod nakrcan i mnogim drugim dragocjenostima.

Sudbina, jaka bura ili možda svjesna namjera kapetana Alvisa Finardića, htjeli su da se „Gagliana Grossa“, trgovački brod u vlasništvu obitelji Da Gagliano nosivosti 1200 mletačkih bačava, tj. oko 720 tona, dug oko četrdeset metara, svom silinom zabije u Gnalić, zapravo nešto veću hrid na putu Pašmanskim kanalom prema Murteru negdje u mjesecu studenom 1583. godine.

Sultanija Nurbanu, zapravo Cecilia Venier-Baffo, bila je izvanbračna kći venecijanskog plemića i guvernera na grčkom otoku Farosu, odakle su je 1537. oteli pirati kada je imala samo 12 godina. Cecilia je dovedena u harem sina poznate Hurem, princa Selima II, gdje su joj dali novo ime Nurbanu, što je znači-

Interes iz svijeta

•• Prije dvije godine došle su nam dvije Engleskinje iz tvrtke „Tudor Taylor“ koja se bavi izradom povijesnih odora za kraljevski dvor i kazališne kuće. One su čule da se u Biogradu u Zavičajnom muzeju nalaze muške vunene kape. Mi smo ih ugostili i one su te kape pogledale te rekle da će prema njima napraviti replike za razne potrebe, a kad publiciraju knjigu o tome, obećale su je poslati.

Godine 2013. i 2014. godine u posjetu su nam bila i dva sveučilišna profesora iz Bamberga u Njemačkoj koji su proučavali metal kao trgovačku robu na brodu. Njihova je pretpostavka da su pronađeni metalni sviječnjaci proizvedeni u Nürnbergu.

Jedan nam se kolekcionar pak godinama javljao sa željom da otkupi veći dio zbirke. Odbili smo ga naravno, ali on je i dalje neuspješno pokušavao – kazao je Samardžić.

Kovčeg u kojem je bio pohranjen damast

Spremišta su bila puna mletačkih darova raznih vrsta

Drvena građa broda odlično je sačuvana i nakon 400 godina

Purpurna boja

•• Složeni konzervatorski zahvat bale damasta izvršila je restauratorica Mechthild Flury-Lemberg iz Zaklade Abegg (Riggisberg kod Berna, Švicarska) u razdoblju od 1970. do 1976. godine. Kroz zahvat skinuta je sva hrđa i tkanina je prišivena cijelom dužinom za tanku gazu.

Bala svilenog damasta 54 metra je duga, 62 cm široka: tkanina je ukrašena motivom kantarosa s balustradom i volutama, šipkova ploda i listova, palmeta i zvijezda – takva ukrasna šara je tipična za kasnu renesansu. Svileni damast je bio obojen purpurnom bojom. Tkanina je bila u škrinji punoj mulja, pod morem stoljećima, pa kada ju se uspjelo očistiti od nečistoća, tkanina je ostala većim dijelom smeđe boje.

Ronioci pred otočićem Gnalićem u koji je udario teretnjak

lo 'božanstvena kraljica kose što svijetli'. Nurbanu ubrzo postaje prava ljepotica i najvažnija Selimova žena. Rodila mu je i sina Murata, budućeg sultana kojega će više zanimati harem s lijepim ženama nego vođenje države, pa je Nurbanu morala ustanoviti sultanat žena i praktički preuzeti mnoge državničke poslove.

Otočić izmijenio povijest

Svila za Nurbanu bila je stoga puno više od znaka pažnje, bio je to čin uspostave veza Venecije sa sultanijom čije je podrijetlo zapravo bilo mletačko, pa je s iznimnom pažnjom skupocjena bala purpurne svile zamotana i odaslana na put, s mnogim drugim dragocjenostima i tadašnjim europ-

NAOČALE

U cijeloj Europi ima samo 18 naočala iz 16. stoljeća, a Biograd ih ima 365 komada

skim proizvodima utovarenim na brod.

Nikada nije došla do Nurbanu, niti ta bala, niti ostale odaslane idućim brodom prema Carigradu. Prema dostupnim podacima, Nurbanu je u dobi od 58 godina zadavljena u kadi 7. prosinca 1583. godine, što znači samo mjesec dana nakon brodoloma nakrcane lađe kod Gnalića. Venecija je izgubila šansu da se bolje poveže s turskim carstvom preko „svoje“ Nurbanu i možda bi povijest imala drugačiji tijek da se otočić Gnalić nije prepriječilo „Gagliani Grossi“ odnosno da je Nurbanu dobila svoju balu purpurne fino istkane svile.

Ta se slavna bala 40 godina nakon restauracije obavljene u poznatoj Zakladi Abegg iz Riggisberga u Švicarskoj koja je, neslužbeno se tvrdilo, „plaćena“ jednim metrom rijetke tkanine, otmotala ovih dana u zavičajnom muzeju u Biogradu na Moru pod budnim okom Sandre Lucić Vujičić, voditeljice Ocjela za tekstil i kožu Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba i konzervatorice-restauratorice Corinne Kienzler iz Zaklade Abegg iz Riggisberga u Švicarskoj, koje su pažljivo proučile balu s damastom, te pincetama, u rukavicama, pregledavale svaki milimetar dragocenog tekstila.

Radi se o svilenom damastu i to o klasičnom damastu. Pretpostavka je da je nekada bio jednobojan i to crveno-ljubičasti odnosno purpurne boje premda do sada još nismo uspjeli analizirati bojila koja su korištena, što će se raditi u budućnosti.

Neprocjenjiva građa

U nekom kulturološkom smislu, ta je bala damasta jedinstvena u svijetu i neprocjenjiva – kaže Sandra Lucić Vujičić.

Bala je nakon restauracije vraćena u Hrvatsku i čitavo vrijeme bila je izložena u stalnom postavu Zbirke potopljenog broda iz 16. stoljeća u Zavičajnom muzeju u Biogradu. Postoji nekoliko komada svile koji čine jedinstvenu balu, koji su bili izdvojeni i posuđivani za različite izložbe kao što su izložbe u Italiji, Austriji, zatim u Zadru i Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu.

Uvijek smo bili svjesni važnosti muzejske građe koja se čuva u

Biogradu, ali i činjenice da je muzejski prostor premalen da bi na najbolji način prezentirao to silno bogatstvo koje se čuva.

Kada su naši predmeti bili izloženi u veličanstvenom prostoru Povijesnog muzeja u Zagrebu, vidjelo se po novome muzeološkom načinu izlaganja kako je naša građa zasjala tada u puno sjaju. Ove smo godine popisali svu građu koju imamo pri čemu je veliki posao napravila asistentica Katarina Mišulić i poslali je u Ministarstvo kulture. Nakon što smo sve prebrojali i identifikirali, došli smo do broja više od 50 tisuća komada iz gnaličkog brodoloma koji se čuvaju u muzeju.

Postoji podatak da se u čitavoj Europi čuva samo 18 naočala iz 16. stoljeća, a mi ih tu imamo 365 komada. Brodolom kod Gnalića europska je priča, ona povezuje Europu i istok, predstavlja most između kultura, vrlo je važna, neprocjenjiva za shvaćanje jednog značajnog dijela europske povijesti – kaže ravnatelj Zavičajnog muzeja u Biogradu Draženko Samardžić.

Izložba koja je bila priredena u Povijesnom muzeju u Zagrebu, idejno i konceptijski planirano je da se pokuša predstaviti u Istanbulu 2016. ili 2017. godine. Mi smo s naše strane oformili ekipu koja na tome radi i napravili smo skoro sve od odabira predmeta do ostalih pripremnih radnji.

Staklo, topovi, keramika...

Sada čekamo Turke i njihovu inicijativu da predlože vrijeme i mjesto održavanja. Tamo bi se predstavili svi predmeti pronađeni u brodu, od stakla, preko keramike, metala, tekstila, pa čak i dva brončana topa. Radni naziv izložbe bio bi – „Napokon“, odnosno konačno bi teret s Gnalića došao do prvobitnog odredišta nakon više od 400 godina.

Do sada je Gnalićka izložba bila predstavljena u Beogradu, Ljubljani, Zagrebu, Zadru, Trentu u Italiji, zatim u Austriji, a u planu je i Poljska, te u idućoj godini u Puli. Imamo dosta iskustva za realizaciju jednog takvog projekta kao što je odlazak izložbe u Tursku – kaže ravnatelj Samardžić.

I bala damasta tako bi napokon stigla u Istanbul gdje je davno, prije 400 godina, svoju svilu uzaludno čekala fatalna sultanija Nurbanu, ali ju je u morske dubine poveo Gnalić, naš mali, ali tako važan, jadranski otočić.

Neprocjenjivi damast

•• Restauratorica Corinne Kienzler iz Zaklade Abegg također je bila vrlo zadovoljna stanjem damasta 40 godina nakon restauracije u Švicarskoj: - To je bio dobro obavljeno posao. Najveća teškoća bila je uklanjanje hrđe s tkanine i to je tada bio vrlo zahtjevan zadatak koji je uspješno izveden u suradnji s kemičarima nakon iscrpnog istraživanja o čemu su napisani i brojni znanstveni radovi. U kulturološkom smislu, ovaj je damast uistinu neprocjenjiv – kazala je Kienzler.